

УДК 101.1:316

doi: <https://doi.org/10.33270/01222302.70>

Сова М. О. – доктор педагогічних наук, професор кафедри психології, педагогіки та соціології
Державного податкового університету, м. Ірпінь
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8631-5326>;

Деніжна С. О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та соціології
Державного податкового університету, м. Ірпінь
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3190-7903>

Державно-правова політика історичної пам'яті як інструмент консолідації народів у протидії неоімперіалізму

У статті обґрунтовано актуальність дослідження проблеми збереження та передання історичної пам'яті як духовної основи розвитку українського суспільства, єднання народу, його національної ідентифікації та мобілізації для протистояння негативним зовнішнім впливам. **Мета статті** – визначити напрями та способи реалізації державно-правової політики історичної пам'яті як інструмента консолідації українського народу та протидії неоімперіалізму в геополітичному просторі сучасного світу. **Методологію** роботи становлять такі методи дослідження: історичний аналіз, за допомогою якого відстежується роль історичної пам'яті на різних етапах розвитку суспільства; компаративний аналіз стратегічного напрямку державної політики пам'яті; аксіологічний аналіз, застосування якого дає змогу обґрунтувати цінність історичної пам'яті в розвитку національної ідентифікації та консолідації українського народу. **Теоретичною базою** статті є: дослідження збереження та розвитку історичної пам'яті в Україні як суб'єкта сучасних міжнародних відносин, а також ролі цих процесів у глобалізації сучасного суспільства; роботи вітчизняних учених, у яких державно-правову політику історичної пам'яті розглянуто як стратегічний чинник національної безпеки України та протидії негативним зовнішнім впливам; наукові праці, у яких висвітлено значущість історичної пам'яті в мобілізації духовних сил і волі українського народу в протистоянні політиці неоімперіалізму; публікації та матеріали вітчизняних дослідників щодо правових, політичних і культурних аспектів збереження та розвитку історичної пам'яті. **Наукова новизна** публікації полягає в тому, що вперше розглянуто державно-правову політику історичної пам'яті як інструмент протидії неоімперіалізму; обґрунтовано роль державно-правової політики історичної пам'яті в розробленні та впровадженні транснаціональних проєктів, спрямованих на досягнення національної безпеки постсоціалістичних країн; набули подальшого розвитку форми й методи реалізації державно-правової політики історичної пам'яті в контексті інтеграції України в європейський геополітичний простір. **Результати дослідження** надали можливість визначити пріоритетні напрями державно-правової політики історичної пам'яті в Україні, виявити роль історичної пам'яті як соціально-політичного інструменту консолідації народів європейських держав у протидії неоімперіалізму в геополітичному просторі світу. **Практична значущість** дослідження полягає в конкретизації способів реалізації державно-правової політики історичної пам'яті України як суб'єкта міжнародних відносин, опануванні досвіду розроблення транснаціональних проєктів, спрямованих на досягнення національної безпеки постсоціалістичних країн і протидії військовому вторгненню, терористичним операціям. Успішність функціонування історичної пам'яті в діяльності державних і недержавних установ, української громади мають забезпечити успішність результатів упровадження міжнародних проєктів у світових соціокультурних і політичних процесах, виконати цивілізаційну місію протистояння неоімперіалізму та формуванню імперської свідомості в сучасному суспільстві. **Висновки.** Зазначено, що соціокультурний феномен історичної пам'яті є духовною основою розвитку національної пам'яті українського народу, його ідентифікації, консолідації та мобілізації на шляху інтеграції у співтовариство демократичних країн. Акцентовано, що збереження та розвиток історичної пам'яті в Україні є стратегічним напрямом державно-правової політики пам'яті, спрямованої на протистояння негативним впливам неоімперіалізму та формуванню імперської свідомості в сучасному суспільстві. Висвітлено особливості транснаціональних проєктів, створених на підставі державно-правової політики історичної пам'яті, упровадження яких має сприяти єднанню постсоціалістичних країн для досягнення національної безпеки.

Ключові слова: історична пам'ять; державно-правова політика; неоімперіалізм; транснаціональний проєкт.

Вступ

Сучасні процеси, що відбуваються в інформаційному суспільстві, відображені в різних системах, платформах і векторах розвитку. За допомогою широкого арсеналу технічних, технологічних, аудіовізуальних, медійних засобів здійснюються глобалізація геополітичного простору, а також локалізація його розвитку на рівні континенту, регіону, держави, спільноти.

У зв'язку із цим простір і час залишаються актуальними категоріями у філософських, соціологічних, політичних дослідженнях. Ці загальнонаукові категорії використовують під час моделювання геополітичного простору, визначення його масштабів, меж, векторів розвитку. Переконаливим прикладом образних уявлень людей про простір (світу, країни, регіону, населеного пункту) залишаються карти як

результат процесу інтерпретації простору, графічне відображення структурної моделі певного образу, а також репрезентація простору у вигляді тексту, символу, схеми, кольорових поєднань тощо.

Історичні події засвідчують, що часовий вимір геополітичного простору, пов'язаний не тільки з об'єктивними трансформаціями, які відбуваються на певних стадіях історичного розвитку, а й із суб'єктивними, яким притаманні зміни світогляду людей та ціннісного ставлення до власної історії, культури.

Однак докорінні перетворення у сфері свідомості стосуються не лише позитивно орієнтованих змін. Формою вияву негативних змін у світогляді та ціннісних орієнтаціях людей стала російська державна ідеологія, яка ґрунтується на євразійській ідеї легітимізації геополітичного простору та концепції неоімперіалізму, що була поглиблена політтехнологами Кремля і взята на озброєння для військової агресії Росії проти України.

Термін «*неоімперіалізм*» походить від грецького слова *νέος* (новий) і латинських слів *imperare* (командувати) й *imperium* (влада), означає особливість політики держави, спрямованої на встановлення політичного й економічного контролю за іншими державами.

Представники російської еліти намагаються аргументувати та пояснити доцільність існування неоімперіалізму, а також створеного у їх свідомості геополітичного простору з російським національним ядром, що начебто має стати основою особливої цивілізації та єднання народів. На жаль, таку позицію відображено в офіційних документах, зокрема в стратегії національної безпеки РФ, де важливу роль відіграє реалізація національних проєктів у сфері культури.

Пролонгація ідей неоімперіалізму, масштабна пропагандистська діяльність нівелює адекватне уявлення про дійсність, призводить до формування в громадян викривленого уявлення про реальність, унаслідок чого розвивається імперська свідомість.

Проте в сучасному цивілізованому світі прогресивно налаштовані люди критично ставляться до потужного інформаційного потоку пропаганди та «патріотичної» істерії, дотримуються демократичних цінностей, усталених духовних основ розвитку суспільства. У розвитку сучасного часопростору ключове місце посідають константи, які залишаються незмінними протягом декількох століть і навіть епох. Серед них важливу роль відіграє збереження та передача історичної пам'яті як духовної спадщини народу, його уявлень про події минулого та сьогодення, притаманних кожній етнічній спільноті.

Водночас історична пам'ять є джерелом розвитку зовнішньої політики держави, встановлення міжнародних відносин, механізмом глобалізації суспільства, його культурного та цивілізаційного розвитку.

Тож феномен історичної пам'яті є, по-перше, духовною основою національної ідентичності, яка сприяє єднанню народу, розвитку національної самосвідомості; по-друге, інструментом державотворення; по-третє, здатністю народу до об'єднання для проведення соціально-політичного діалогу; по-четверте, протидією зовнішнім негативним впливам і проблемним викликам міжнародних відносин.

Ідентифікація геополітичного простору з політикою держави, поєднання географічних карт з історією (війни, терор), виявлення взаємозв'язків між інформаційними джерелами й міжнародним життям є просторово-часовими детермінантами соціальних і політичних відносин у сучасному світі.

Тому в наукових працях загострюється проблема багатовимірного опанування та розвитку історичного часопростору як у глобальному, так і в локальному аспектах, дослідники визначають пріоритетні напрями взаємодії між інформаційними джерелами та політичним міжнародним життям.

Актуальності набуває дослідження державно-правової політики історичної пам'яті, яка є тим інструментом національної ідентичності народу, що сприяє його єднанню, усталеному розвитку процесів державотворення і, водночас, протистоянню зовнішнім негативним впливам, протидії авторитарному курсу неоімперіалізму.

На підтвердження актуальності поставленої проблеми слід зазначити, що вивчення історичної пам'яті у відносинах між Україною та європейськими країнами впродовж останніх років набула системного розгляду. Історична пам'ять стала тим інструментом, який використовують у довгострокових стратегіях, зорієнтованих на реалізацію версії історичної політики, національної самоідентифікації, а також для обґрунтування місця та ролі нації у світовому часопросторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує інтерес вітчизняних науковців до проблеми історичної пам'яті. Вивчення спільних історичних процесів, застосування інструментів інтеграції з європейськими країнами викликає науковий інтерес у працях, спрямованих як на розв'язання проблем єднання українського народу в протистоянні з негативними викликами в міжнародних відносинах, так і на дослідження глобальних проблем сучасності.

У роботі О. А. Стасевської [1] історичну пам'ять розглянуто як феномен, корені якого сягають глибин антропогенезу, висвітлено її роль

у формуванні національної ідентичності, модифікації, сприйнятті та розумінні «історичного минулого». Авторка здійснює термінологічний та компаративний аналіз понять «історія», «історична пам'ять», «національна історична пам'ять».

Ретроспективний аналіз еволюції дослідження проблеми історичної пам'яті здійснено в праці М. М. Кисельова [2]. Учений відстежує процеси збереження та передання історичної пам'яті, обґрунтовує її значення для сучасного суспільства. На увагу заслуговує позиція автора щодо політизації історичної пам'яті під впливом ідеологічної кон'юнктури, що своєю чергою зумовлює особливості тлумачення подій минулого.

У дослідженні С. В. Толстова зазначено, що в усталеному вигляді традиція подання та популяризації історичної спадщини є формою компромісного узгодження оцінок і поглядів на події минулого на підставі чітких політичних і цивілізаційних цінностей [3]. Ідеться про дотримання національних державних орієнтирів концепції національної історії. Автор зауважує, що апелювання до історичної пам'яті є частиною певної політики, тому позбавляє артикульований досвід об'єктивності через політизацію пам'яті та її ресурсів. На думку С. В. Толстова, для України такий підхід мав би стати запобіжником у намаганнях переписати історію, що руйнує довіру та спричиняє зневагу до процесу державотворення.

Інституційну форму історичної пам'яті розглянуто в праці Т. П. Щедрової [4]. Дослідниця пропонує за допомогою актуалізації інституційної пам'яті встановлювати комунікативну взаємодію з минулим, здійснювати архівування політичного досвіду та розвивати його наступництво. Акцентує на значенні системи врядування зі збереження накопиченої інформації про минулі політичні практики, що у вигляді досвіду знаходить продовження в аналізі або реалізації політики.

Роль історичної пам'яті в розвитку України як суб'єкта сучасних міжнародних відносин висвітлено в статті О. С. Двуреченської [5].

Значення історичної пам'яті у вирішенні військових конфліктів і візії новітньої української ідентичності проаналізовано в працях В. Л. Бабки [6]. У дослідженні В. М. Яблонського політику історичної пам'яті розглянуто в контексті національної безпеки України [7].

Багатогранність поняття «історична пам'ять» і роль цього феномену в консолідації суспільства надає широкі перспективи для подальшого його дослідження. Адже єднання українського народу довкола історичної пам'яті сприяє посиленню громадської активності в напрямі пролонгації національних інтересів,

зокрема в зовнішній політиці держави та її позиції на міжнародних відносинах.

Проте в дослідженнях з проблем історичної пам'яті спостерігаються фрагментарність і політична заангажованість матеріалів, недостатньо уваги приділяють визначенню способів подолання розвитку імперської свідомості та неоімперіалізму загалом.

Мета статті – визначити напрями та способи реалізації державно-правової політики історичної пам'яті як інструмента консолідації українського народу й протидії неоімперіалізму в геополітичному просторі сучасного світу.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань: визначити значущість державно-правової політики історичної пам'яті у формуванні національної ідентичності та розвитку України як суб'єкта сучасних міжнародних відносин; висвітлити роль історичної пам'яті як стратегічного напрямку державно-правової політики пам'яті та її впливу на мобілізацію духовних сил і волі українського народу, спрямованих на досягнення національної безпеки України та протистояння неоімперіалізму, іншим негативним зовнішнім впливам; виявити особливості транснаціональних проєктів, створених на підставі державно-правової політики історичної пам'яті в країнах постсоціалістичного геополітичного простору.

Матеріали та методи

Сучасний період цивілізаційного розвитку знаменується безпрецедентним прагненням Росії до територіальних придбань, створення імперії через завоювання земель інших країн, економічне захоплення нових ресурсів і ринків. У цьому процесі значну роль відіграє інтенсифікація та масштабність інформаційних потоків, які позначаються на соціальних і політичних відносинах. Пріоритетними напрямками консолідації українського народу є: ідентифікація геополітичного простору з політикою держави, поєднання географічних карт з історією (війни, терор), виявлення взаємозв'язків між інформаційними потоками та політичним міжнародним життям. Тому слід акцентувати на *історичній пам'яті* – соціокультурному феномені колективної та індивідуальної самоідентифікації, який відображає колективне уявлення народу про минуле, усвідомлення спільності історичної долі нарівні з мовою і традиціями, відтворення спільного культурно-історичного досвіду спільноти, вираження національного менталітету та почуття духовної спорідненості.

Соціальна й політична значущість формування історичних наративів засвідчена тим, що європейські держави є впливовими суб'єктами формування історичної пам'яті.

Активізація діяльності органів влади в політичному та науковому дискурсі дає підстави стверджувати про офіційну репрезентацію історичного минулого – державної політики пам'яті.

Згідно з результатами **історичного аналізу**, уперше в науковий дискурс терміни «*політика пам'яті*» (Vergangenheitspolitik) і «*подолання минулого*» (Geschichtspolitik, Vergangenheitsbewältigung) було введено в Німеччині.

В Україні державно-правова політика історичної пам'яті почала формуватися з моменту розпаду СРСР і розвитку незалежної України. Цей сектор державного управління в Україні контролювали за безпосереднього керівництва глав держави, а тому він залежав від їхніх особистих поглядів.

Компаративний аналіз дає змогу виявити спільність між напрямками політики історичної пам'яті й векторами розвитку ментального простору. Адже в умовах глобалізованого інформаційного суспільства державно-правова політика історичної пам'яті набуває особливої значущості поряд з політикою, яка створює *ментальний простір*. Прикладом створення ментального простору в контексті збереження історичної пам'яті є «Європейська публічна сфера», яка стала підґрунтям для численних наукових досліджень. Серед них: Manufacturing Europe: spaces for democracy, diversity and communication (Salovaara-Moring (ed.), 2009, – робота, написана за результатами дослідницького проекту «Європейська публічна сфера: Об'єднання чи Роз'єднання?» (The European Public Sphere(s): Uniting or Dividing?), яка сприяла визначенню можливості існування загальної публічної сфери; книга фінських дослідників «А чи існує Європа?» (Onko Europpa olemassa? (Nieminen, Karppinen, Mörä (toim.), 2008), у якій надано відповіді на питання стосовно доцільності створення загальної публічної сфери для європейської інтеграції, де громадяни ЄС можуть обговорювати загальні європейські завдання, створювати європейську ідентичність.

Моделювання ментального простору – це насамперед проблема політична, розв'язання якої передбачає розроблення та реалізацію *транснаціональних цивілізаційних проектів*. Певна річ, як ментальні, так і фізичні простори створюють для захисту національних інтересів держави, національної безпеки країни.

Одним з відомих проектів є створення «*нової Європи*» під головуванням Польщі. У цьому проекті Польща позиціонує себе як лідер групи держав, яких з нею об'єднує спільний геополітичний простір, і звертається до втілення

ідеї «*Міжмор'я*», зокрема про місіонерську активність Польщі в Україні та Литві [8].

При Міністерстві закордонних справ Польщі створено Раду історичної дипломатії, до компетенції якої належать розроблення рекомендацій та пропозицій для польських дипломатичних місій.

Рада розглядала також питання польсько-українських відносин як ключових для східної Європи. Члени Ради засвідчили, що для Польщі двосторонні відносини з Україною мають ґрунтуватися на підвалинах історичної правди й пам'яті [8].

Нова історична політика є самостійним напрямом політичної думки, зорієнтованим на розвиток інститутів пам'яті. Згідно з історичними фактами, його джерелом став рух профспілок «Солідарність» (1980), що призвів до розпуску Польської об'єднаної робочої партії та виникнення Республіки Польща (1990). З того часу в Польщі активно розвивається мережа установ й організацій, перед якими постали завдання щодо створення геополітичного простору пам'яті, відновлення послабленої національної свідомості й національної ідентичності, формування національної самосвідомості. Виконання цих завдань передбачало використання сучасних інформаційно-комунікаційних, політичних, соціально-психологічних технологій, спрямованих на формування в громадян національної ідентичності.

Згодом, унаслідок переходу від політики «*Міжмор'я*» до *Троємор'я* (Adryatik, Baltyk Morze Czarne), прийняття декларації Ініціативи Троємор'я про співробітництво у сфері енергетики, транспорту, телекомунікацій Центральної, Південної та Східної Європи (м. Дубровник) та проголошення ідеї досягнення «Європи вільних країн, а не периферій» у регіоні трьох морів – Адріатичному, Балтійському, Чорному – посилилася зовнішньополітична активність, пов'язана зі створенням нової Європи через інформаційний простір не тільки країн Центральної, Південної та Східної Європи, а й всього світу.

Історична пам'ять пов'язана зі створенням ментального простору, який має встановити історичну справедливість про події Другої світової війни, визволення європейських народів від імперської агресії, аналіз тем «інформаційні війни», «Путін», «Парад Перемоги 9 травня», розмежування понять «спеціальна військова операція» та «війна», встановлення причин і наслідків військового вторгнення Росії в Україну, окупація та анексія її територій.

У сучасному світі спрямованість зовнішньої політики та геополітики деяких держав, які намагаються зайняти місце в сучасній історії, пов'язана з історико-філософськими концепціями

постпостмодернізму (альтермодернізму), неоімперіалізму, причому уроків минулого вони переважно не враховують. Представники цих держав іноді забувають, що глобалісти сучасного світу піклуються передусім про мегаекономіку, глобальні фінанси, вільне переміщення капіталу та робочої сили, не зважаючи на проблеми збереження миру, досягнення незалежності й стабільності, успішності реалізації соціальних проєктів. Тому завдання збереження миру та подолання воєнної загрози перекинуто на плечі провідних держав (США, Велика Британія, країни Європейського Союзу), а також держав постсоціалістичного простору.

Завдяки впровадженню ідеї створення східноєвропейського геополітичного простору мають рельєфно окреслюватися лінії співробітництва між Польщею, країнами Балтії, Україною, Угорщиною, Румунією, Хорватією. Успішність цього транснаціонального проєкту пов'язана з виконанням завдань медіатизації «трьох морів» і формуванням інформаційного середовища – built environment [9].

Реалізація завдань історичної політики відбувається завдяки конструюванню простору стабільності, уникненню деструктивних процесів на своїй території, укріплення позицій своєї держави завдяки переконанням у її надійності та силі, конструюванню інформаційного простору в новому вимірі, розвитку національної свідомості та запереченню імперської свідомості.

Здійснюють спробу створити ментальний простір стабільності й національної безпеки, медіатизації країни, захисту її від російської агресії та підтримки держав, які постраждали від неї. Прикладом стала невелика за площею Естонія, яка подолала бар'єр інформаційної війни з Росією, формує у світовому інформаційному просторі ментальний образ невеликого шматка землі, яким наділила її сучасна історія. На увагу заслуговує естонський туристичний слоган: «Найпрекрасніша серед найменших».

Аксіологічний аналіз уможливорює здійснити інтерпретацію історичної пам'яті як духовної скарбниці українського народу, національної культури, науки й освіти. Отже, феномен історичної пам'яті слід віднести до вічних цінностей та надбань української культури, духовності, суспільної свідомості.

Державно-правова політика історичної пам'яті розвивається як самостійний напрям, зокрема на території України, Польщі, Литви. У цьому напрямі інтенсивною є робота в інститутах пам'яті, соціальних організаціях і закладах культури.

Для реалізації державно-правової політики історичної пам'яті було утворено Український інститут національної пам'яті як спеціальний

орган виконавчої влади, функціональне призначення якого передбачає забезпечення науково-експертного супроводження політики пам'яті та координацію цього процесу.

Результати й обговорення

Узагальнення викладеного матеріалу в контексті історико-політичного дискурсу дає змогу зауважити, що стратегічними напрямками державно-правової політики історичної пам'яті в протидії негативним впливам неоімперіалізму є:

відновлення національної ментальності, національної ідентичності, національної самосвідомості як центральної ланки збереження стабільності й досягнення сталого розвитку інформаційного суспільства;

інтеграція в об'єднання національної безпеки, що має виконувати ідентифікаційну, консолідаційну та мобілізаційну функції;

включення історії національних меншин і корінних народів до загальноукраїнського історичного нарративу;

утвердження позитивного іміджу України на міжнародній арені, що сприятиме інтеграції національної історичної пам'яті в загальноєвропейські та світові історичні конструкції, формуванню адекватних уявлень про історичну причетність України до тенденцій європейського розвитку;

проведення державними органами історичної політики відкритого суспільного діалогу із залученням до нього опозиційних сил, прихильників різних трактувань історичного минулого, що створить оптимальні умови для самоорганізації історичної пам'яті як соціокультурної системи.

Завдяки укріпленню позицій своєї держави крізь призму переконань у її надійності, а також через цивілізаційну місію створення картини глобального світу реалізують зовнішньополітичні завдання історичної політики пам'яті.

Висновки

Історична пам'ять є духовною основою збереження та розвитку національної пам'яті українського народу, його консолідації, мобілізації та ідентифікації на шляху до впровадження європейських цінностей, інтеграції у світове демократичне співтовариство. Державно-правова політика зі збереження та розвитку історичної пам'яті в Україні має стати пріоритетним напрямом у протистоянні негативним впливам неоімперіалізму та розвитку імперської свідомості. У цьому аспекті увага з боку держави спрямована на проведення заходів стосовно досягнення національної безпеки та визволення окупованих територій.

У процесі збереження історичної пам'яті як інструменту єднання українського народу та протидії деструктивним тенденціям у суспільстві значущими є опанування культурно-історичного досвіду українського народу, розроблення культурних проєктів і створення культурної індустрії на підставі національних традицій. Опанування духовної скарбниці має сприяти формуванню національної ідентичності, національного менталітету, національної самосвідомості, які є складовими консолідації українського народу в протистоянні авторитарному курсу неоімперіалізму.

Практична реалізація державно-правової політики пам'яті передбачає участь України в розробленні та впровадженні транснаціональних проєктів, спрямованих на досягнення національної безпеки постсоціалістичних країн і

протидії військовому вторгненню й терористичним операціям.

Громадянська активність українського народу, діяльність органів державної влади та недержавних установ, що пов'язані з функціонуванням історичної пам'яті, мають забезпечити успішність результатів упровадження транснаціональних проєктів з міжнародною участю України у світових соціокультурних і політичних процесах, виконати цивілізаційну місію протистояння неоімперіалізму та формуванню імперської свідомості в сучасному суспільстві.

Перспективи подальших досліджень в окресленому напрямі полягають у вдосконаленні технологій, форм і методів роботи міжнародних співтовариств, розробленні транснаціональних проєктів з протидії неоімперіалізму в геополітичному просторі світу.

REFERENCES

- [1] Stasevska, O.A. (2018). Eksplikaciia aksiologichnoho aspektu konceptu "Istorichna pamyat" [Explication of the axiological aspect of the concept of "Historical Memory"]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho", Bulletin of the National University "Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine", 1 (36), 123-134.* Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/eksplikatsiya-aksiologicheskogo-aspekta-kontseptu-istoricheskaya-pamyat/viewer>. DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.36.123270> [in Ukrainian].
- [2] Kiselov, M.M. (2020). Istorii ta istorichna pamyat': sfery peretinu [History and historical memory: spheres of intersection]. *Multiversum. Philosophical almanac, 2(172), 44-63.* Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/347940205_Istoria_ta_istorichna_pam_at_sferi_peretinu/fulltext/5ff2c6caa6fdccdb82a96ac/Istoria-ta-istorichna-pamat-sferi-peretinu.pdf. DOI 10.35423/2078-8142.2020.2.1.03 [in Ukrainian].
- [3] Tolstov, S.V., & Kudryachenko, A.I. (Eds.). (2019). *Institucionalni i instrumentalni vimiri polityky istorichnoi pamiaty v SSA: visnovki dlia Ukrainy. Aktualni problemy Analitichni zapiski Derzhavnoi ustanovy "Institut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy" (2017-2019)* [Institutional and instrumental dimensions of the policy of historical memory in the USA: conclusions for Ukraine. Current issues Analytical notes of the State Institution "Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine" (2017–2019 pp.)]. Retrieved from <https://elibrary.ivas.gov.ua/4795/1/Instytutsionalni%20y%20instrumentalni%20vymiry.pdf> [in Ukrainian].
- [4] Shchedrova, G.P. (2021). *Instituciina pamiat: konceptualizatsiia v politologichnomu diskursi* [Institutional memory: conceptualization in political science discourse]. *Teoriia ta istoriia politichnoi nauky, Theory and history of political science, 5, 17-22.* Retrieved from http://politicus.od.ua/5_2021/3.pdf. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.3> [in Ukrainian].
- [5] Dvurechenska, O.S. (2014). *Mistse istorichnoi pamiaty u rozvitku Ukrainy yak subekta suchasnyh mizhnarodnyh vidnosyn* [The place of historical memory in the development of Ukraine as a subject of modern international relations]. *Politolohiia, Politology, 1 (105), 59-63* [in Ukrainian].
- [6] Babka, V.L. (2016). *Istorichna pamiat yak faktor politichnoho vplyvu v nezalezhnii Ukraini* [Historical memory as a factor of political influence in independent Ukraine]. *Candidate's thesis.* Nizhyn [in Ukrainian].
- [7] Yablonskyi, V.M. (Eds.). (2019). *Politika istorichnoi pamiaty v konteksti nacionalnoi bezpeky Ukrainy* [The policy of historical memory in the context of national security of Ukraine]. Kyiv: NISS. 144 p. [in Ukrainian].
- [8] Kuż, A. (2019). *Integration processes in Central and Eastern Europe in the 20th and 21st centuries* December 2019. *Ante Portas – Studia Nad Bezpieczeństwem.* Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/359244358_Integration_processes_in_Central_and_Eastern_Europe_in_the_20th_and_21st_centuries. DOI:10.33674/2019.
- [9] *Factbox – Three Seas Initiative summit in Warsaw (2017).* Reuters, 2017, July. Retrieved from <https://uk.reuters.com/article/uk-poland-usa-trump-factbox/factbox-three-seas-initiative-summit-in-warsaw-idUKKBN19P0U1>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Стасевська О. А. Експлікація аксіологічного аспекту концепту «Історична пам'ять». *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* 2018. № 1 (36). С. 123–134. URL:

- <https://cyberleninka.ru/article/n/eksplikatsiya-aksiologicheskogo-aspekta-kontsepta-istoricheskaya-pamyat/viewer>. DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.36.123270>.
- [2] Кисельов М. М. Історія та історична пам'ять: сфери перетину. *Multiversum. Philosophical almanac*. 2020. Issue 2 (172). Vol. 1. С. 44–63. URL: https://www.researchgate.net/publication/347940205_Istoria_ta_istoricna_pam'at_sferi_peretinu/fulltext/5ff2c6caa6fdccdb82a96ac/Istoria-ta-istoricna-pamat-sferi-peretinu.pdf. DOI: 10.35423/2078-8142.2020.2.1.03.
- [3] Толстов С. В. Інституціональні й інструментальні виміри політики історичної пам'яті в США: висновки для України. *Актуальні проблеми Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» (2017–2019 рр.)* / за заг. ред. Кудряченка А. І. 2019. С. 151–158. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4795/1/Instyutsionalni%20y%20instrumetalni%20vymiry.pdf>.
- [4] Щедрова Г. П. Інституційна пам'ять: концептуалізація в політологічному дискурсі. *Теорія та історія політичної науки*. 2021. Вип. 5. С. 17–22. URL: http://politicus.od.ua/5_2021/3.pdf. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.3>.
- [5] Двуреченська О. С. Місце історичної пам'яті у розвитку України як суб'єкта сучасних міжнародних відносин. *Політологія*. 2014. № 1 (105). С. 59–63.
- [6] Бабка В. Л. Історична пам'ять як фактор політичного впливу в незалежній Україні : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. Ніжин, 2016. 249 с.
- [7] Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України : аналіт. доп. / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ : НІСД, 2019. 144 с.
- [8] Kuź Adam. Integration processes in Central and Eastern Europe in the 20th and 21st centuries December 2019. *Ante Portas – Studia Nad Bezpieczeństwem*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/359244358_Integration_processes_in_Central_and_Eastern_Europe_in_the_20th_and_21st_centuries. DOI:10.33674/20197.
- [9] Factbox – Three Seas Initiative summit in Warsaw. Reuters, 2017, July. Retrieved from <https://uk.reuters.com/article/uk-poland-usa-trump-factbox/factbox-three-seas-initiative-summit-in-warsaw/idUKKBN19P0U1>.

Стаття надійшла до редколегії 22.03.2022

Sova M. – Doctor of Pedagogy, Professor of the Department of Psychology, Pedagogy and Sociology of the State Tax University, Irpin, Ukraine;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8631-5326>;

Denizhna S. – Ph.D in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Psychology, Pedagogy and Sociology of the State Tax University, Irpin, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3190-7903>

Politics of Historical Memory as an Tool Of Consolidation of Peoples in Counter of Neoimperialism

Topicality. The article substantiates the relevance of the study of the preservation and transmission of historical memory as the spiritual basis for the development of Ukrainian society, the unity of the people, its national identification and mobilization to resist negative external influences. The **purpose** of the article is to determine the directions and ways of realization of the state and legal policy of historical memory as an instrument of consolidation of the Ukrainian people and counteraction of neo-imperialism in the geopolitical space of the modern world. The **methodology** of the work consists of the following research methods: historical analysis, which monitors the role of historical memory at different stages of development of society; comparative analysis of the strategic direction of the state memory policy; axiological analysis, the application of which allows to substantiate the value of historical memory in the development of national identification and consolidation of the Ukrainian people. The theoretical basis of the article are: research on the preservation and development of historical memory in Ukraine as a subject of modern international relations, as well as the role of these processes in the globalization of modern society; works of domestic scholars, in which the state and legal policy of historical memory is considered as a strategic factor of national security of Ukraine and counteraction to negative external influences; scientific works, which reveal the importance of historical memory in the mobilization of spiritual forces and the will of the Ukrainian people in opposition to the policy of neo-imperialism; publications and materials of domestic scholars on the legal, political and cultural aspects of preservation and development of historical memory. The scientific novelty is that for the first time the state-legal policy of historical memory was considered as an instrument of counteraction to neo-imperialism; the role of the state and legal policy of historical memory in the development and implementation of transnational projects aimed at achieving national security of post-socialist countries is substantiated; The forms and methods of realization of the state and legal policy of historical memory in the context of Ukraine's integration into the European geopolitical space have been further developed. The results of the study allowed to determine the priority areas of state and legal policy of historical memory in Ukraine, to identify the role of historical

memory as a socio-political instrument of consolidation of European nations in combating neo-imperialism in the geopolitical space. The practical significance of the **research results** is to specify the ways of implementing the state and legal policy of historical memory of Ukraine as a subject of international relations, learning from the experience of developing transnational projects aimed at achieving national security of post-socialist countries and countering military invasion and terrorist operations. The success of the functioning of historical memory in the activities of state and non-state institutions, the Ukrainian community should ensure the success of international projects in world socio-cultural and political processes, fulfill the civilizational mission of neo-imperialism and the formation of imperial consciousness in modern society. Conclusions. It is noted that the socio-cultural phenomenon of historical memory is the spiritual basis for the development of national memory of the Ukrainian people, its identification, consolidation and mobilization on the path of integration into the community of democratic countries. It is emphasized that the preservation and development of historical memory in Ukraine is a strategic direction of the state and legal policy of memory, aimed at counteracting the negative influences of neo-imperialism and the formation of imperial consciousness in modern society. The peculiarities of transnational projects based on the state and legal policy of historical memory, the implementation of which should contribute to the unification of post-socialist countries to achieve national security.

Keywords: historical memory; state-legal policy; neo-imperialism; transnational project.